

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Затверджено на засіданні кафедри
державного управління,
публічного адміністрування та
регіональної економіки
Протокол № 5 від 11.12.2015 р.

Програма навчальної дисципліни "Планування розвитку територій" для студентів усіх спеціальностей усіх форм навчання

Укладач: к.е.н., викладач Єрмоленко О.О.

Відповідальний за випуск:

зав. каф. державного управління, публічного адміністрування та
регіональної економіки,
д.е.н., проф. Гавкалова Н.Л.

ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016

1. Вступ

Основною стадією управління будь-яким видом діяльності є процес постановки мети й застосування способів її досягнення. Процес управління складається з багатьох функцій, однак, першорядне значення має планування, що передбачає розробку стратегічних, довгострокових, поточних, оперативних планів, планів інвестиційних проектів та бізнес-планів. Планування спрямоване на підвищення ефективності національного господарства на основі впровадження досягнень науково-технічного прогресу, раціонального використання матеріальних і фінансових ресурсів. План передбачає генеральну стратегію розвитку будь-якого суб'єкту господарювання та виконує функції контролю й оцінки. У цьому зв'язку фахівці-економісти повинні мати теоретичні, практичні навички, знати методи розробки планів як системи взаємозалежних умов і параметрів конкретного суб'єкта господарювання, починаючи від формування цілей і завершуючи розробкою конкретних заходів щодо їх досягнення, вміти формувати поряд із загальними конкретні практичні завдання з планування з урахуванням можливості запобігання господарських ризиків.

Метою викладання даної навчальної дисципліни є засвоєння студентами теоретичних знань щодо планування розвитку територій та формування професійних компетентностей з управління стратегічними та тактичними змінами територій.

Для досягнення мети поставлені такі основні **завдання**:

засвоєння принципів, методів і прийомів якісного та кількісного обґрунтування планових показників розвитку територій;

вивчення системи планування в Україні, засобів и методів обґрунтування планових рішень, методології стратегічного і тактичного планування, соціально-економічного аналізу у процесі стратегічного планування, моніторингу та оцінювання реалізації стратегічного плану, прогнозування на регіональному та місцевому рівні, інформаційної бази та організації планової роботи з розвитку територій, управління земельними ресурсами, правових основ управління земельними ресурсами.

Об'єктом навчальної дисципліни є економічна система та процеси,

що відбуваються при плануванні розвитку територій.

Предметом навчальної дисципліни є управлінські рішення та пов'язані з ними ризики при здійсненні планування розвитку територій.

Пререквізити: вивчення даної навчальної дисципліни студент розпочинає, прослухавши такі навчальні дисципліни як політекономія та макроекономіка.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

теоретичні основи про роль держави в створенні системи планування та прогнозування в умовах ринкової економіки;

функції органів виконавчої влади державного та регіонального рівня, місцевого самоврядування в сфері планування розвитку територій;

нормативно-правові документи, що формують правове поле;

функціонування органів влади та суб'єктів господарювання в сфері планування розвитку адміністративно-територіальних одиниць;

сучасні механізми та інструменти державного управління в Україні та іноземних країн в сфері розвитку територій.

вміти:

використовувати сучасний теоретико-методологічний інструментарій для аналізу комплексу проблем розвитку територій, визначення шляхів їх реалізації;

вільно орієнтуватися в основних напрямках державної регіональної політики, знати основні законодавчі акти з питань планування розвитку територій;

володіти системою основних показників, які характеризують існуючий потенціал регіону, динаміку соціально-економічних зрушень, запроваджувати методи планування та прогнозування;

аналізувати вітчизняний та зарубіжний досвід планування з метою його використання у подальшій роботі.

У процесі викладання навчальної дисципліни основна увага приділяється оволодінню студентами професійною компетентністю, що наведена в табл. 1.

Структуру складових професійних компетентностей та їх формування відповідно до Національної рамки кваліфікацій України наведено в таблиці 2.

Таблиця 1

**Професійна компетентність, яка отримується студентами після
вивчення навчальної дисципліни**

Назва компетентності	Складові компетентності
Розробляти та здійснювати обґрунтування оптимальних управлінських рішень щодо планування розвитку територій	здатність використовувати наукові методи планування та прогнозування соціально-економічного розвитку об'єктів управління на територіальному рівні;
	вміння визначати перешкоди, що заважають впровадженню стратегічного планування територій, та розробляти заходи з їх подолання;
	здатність обґрунтовувати і формулювати цілі розвитку територій, визначати її сильні і слабкі сторони, здійснювати вибір стратегії;
	вміння організовувати інформаційне та організаційне забезпечення процесу стратегічного планування, здійснювати співробітництво з територіальними громадами та іншими суспільними групами;
	здатність здійснювати вибір і застосовувати доцільні методи аналізу розвитку територій з урахуванням їх особливостей;
	вміння визначати тактику, політику, процедури, правила впровадження і реалізації стратегічного планування розвитку територій, здійснювати вибір програм і проектів;
	здатність застосовувати на практиці законодавчі акти з питань територіального планування;
	здатність здійснювати вибір та використовувати методи економічного прогнозування розвитку територій;
	вміння визначати мету, основні стадії розробки та виконання державних цільових програм, здійснювати контроль за їх виконанням;
	здатність визначати оперативні цілі, здійснювати організацію розробки та реалізації оперативного плану розвитку території;
	вміння визначати цільове призначення земель, категорії земель, здійснювати державний контроль у сфері використання і охорони земель;
	здатність здійснювати організацію і регулювання землеустрою та визначати плату за землю.

Таблиця 2

**Структура складових професійних компетентностей з навчальної дисципліни
"Планування розвитку територій" за Національною рамкою кваліфікацій України**

Складові компетентності, яка формується в рамках теми	Пререквізити	Знання	Вміння	Комунікації	Автономність і відповідальність
1	2	3	4	5	6
Змістовний модуль 1. Стратегічне планування					
Тема 1. Система планування в Україні					
Здійснювати розробку програмних документів окремих районів, областей чи міст	Економічна сутність прогнозування та планування економіки. Методологія прогнозування та програмування. Принципи державного прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України.	Знання методології прогнозування та планування економічного і соціального розвитку України	Визначати стратегічні цілі територій та здійснювати вибір методів планування та прогнозування	Ефективно формувати комунікаційну стратегію щодо розробки та реалізації програмних документів розвитку окремих територій	Відповідальність за правильність запланованих даних та заходів щодо розвитку територій
Тема 2. Переваги стратегічного планування визначення перешкод, які заважають запровадженню стратегічного планування на територіальному рівні та шляхи їх подолання					
Визначати переваги та виявляти перешкоди на шляху стратегічного планування, а також застосовувати заходи щодо їх усунення	Наукові засади державного регулювання господарських процесів та економічної політики.	Знання переваг, особливостей та характерних рис стратегічного планування. Методи стратегічного планування. Діюче законодавство в галузі стратегічного розвитку України та її регіонів	Застосовувати методи стратегічного планування при складанні планів певних територій	Презентувати результати планування та доводити їх до керівництва	Відповідальність за точність і коректність намічених заходів та точність розрахунків

1	2	3	4	5	6
Тема 3. Процес стратегічного планування					
Здійснювати обґрунтований вибір стратегічних цілей територій	Наукові засади державного регулювання господарських процесів та економічної політики	Знання складових процесу стратегічного планування. Визначення та формулювання цілі або системи цілей. Вимоги до формулювання цілей соціально-економічної системи.	Здійснювати визначення цілей або системи цілей соціально-економічної системи	Презентувати результати побудови економіко-математичних моделей	Самостійно приймати ефективні управлінські рішення та відповідати за коректність і адекватність розроблених моделей
Тема 4. Організаційне забезпечення процесу стратегічного планування. Співробітництво з територіальними громадами та іншими суспільними групами					
Розробляти ефективну систему збирання, обробки, використання та зберігання інформації для забезпечення процесу стратегічного планування	Механізми державного регулювання господарських процесів в публічному та приватному секторах економіки	Знання основних видів управлінської діяльності в рамках процесу стратегічного планування. Організація інформаційного забезпечення стратегічного планування.	Здійснювати організацію інформаційного забезпечення стратегічного планування	Ефективно формувати комунікаційну стратегію щодо збору, аналізу та зберігання інформації	Нести відповідальність за достовірність зібраної інформації.
Тема 5. Соціально-економічний аналіз у процесі стратегічного планування					
Володіти різними методами аналізу у розробленні плану економічного розвитку території.	Аналіз економічної політики за провідними напрямками її реалізації в сучасних умовах України	Знання основних аспектів аналізу розвитку територій. Етапи та процедури економічного аналізу розвитку територій. Аналіз соціально-економічної бази регіону.	Аналізувати фактори зовнішнього та внутрішнього середовища, що впливають на розвиток території	Презентувати результати аналізу та доводити його до відома керівництва	Самостійно приймати ефективні рішення щодо вибору методів аналізу. Відповідати за коректність та адекватність отриманих результатів

1	2	3	4	5	6
Тема 6. Ситуативне дослідження: проведення swot-аналізу та pest-аналізу на прикладі конкретної території. Case-study: формування «дерева цілей»					
Проводити swot-аналіз та pest-аналіз окремої території	Методи аналізу зовнішнього середовища. Сутність swot - аналізу та pest-аналізу	Знання сутності swot-аналізу та pest-аналізу Ситуативне дослідження: проведення swot-аналізу та pest-аналізу на прикладі конкретної території. Case-study: формування «дерева цілей».	Здійснювати аналіз стану національної економіки та території, застосовуючи swot-аналіз та pest-аналіз	Презентувати результати swot -аналізу та pest-аналізу. Здатність до групової взаємодії в процесі формування «дерева-цілей»	Відповідати за точність і коректність результатів проведених swot -аналізу та pest-аналізу
Тема 7. Моніторинг та оцінювання реалізації стратегічного плану. Організація моніторингу та оцінки реалізації стратегічного плану					
Здійснювати моніторинг та оцінювати реалізацію стратегічного плану	Система макроекономічних показників та їх застосування в практиці регулювання економіки.	Знання системи моніторингу та оцінки реалізації державної стратегії регіонального розвитку. Індикатори процесу реалізації державної стратегії регіонального розвитку.	Вміти здійснювати розробку програми нагляду за виконанням стратегічного плану та оцінки його результатів.	Презентувати результати розробки програми нагляду за виконанням стратегічного плану та оцінки його результатів.	Приймати ефективні управлінські рішення щодо розробки програми нагляду за виконанням стратегічного плану та оцінки його результатів.
Змістовний модуль 2. Планування на регіональному та місцевому рівні та землекористування					
Тема 8. Нормативно-правові основи територіального планування					
Складати стратегічні, поточні та оперативні плани містобудівної діяльності, коригувати їх з урахуванням поточних змін.	Правова система. Повноваження державних установ. Публічно-правові та приватно-правові форми адміністративних дій.	Знання основних принципів та засад територіального планування. Територія як складна динамічна система. Нормативно-правове забезпечення територіального планування в Україні	Застосовувати нормативно правові акти при розробці планів розвитку територій	Презентувати результати розробки та доводити їх до відома керівництва	Нести відповідальність за точність і коректність застосування нормативно-правових актів

1	2	3	4	5	6
Тема 9. Види документів, що регулюють розвиток територій					
Складати звітність щодо стимулювання розвитку регіонів	Нормативно-правове забезпечення розвитку територій в Україні.	Знання основних завдань державної регіональної політики. Вдосконалення державного регулювання розвитку регіонів.	Вміти визначати депресивні території за методикою, що представлена в Законі України «Про стимулювання розвитку регіонів».	Доводити до відома зацікавлених осіб результати розрахунків депресивності територій	Відповідальність за точність і коректність отриманих розрахунків
Тема 10. Прогнозування територіального розвитку					
Складати прогнози розвитку територій	Методи моделювання та прогнозування економічного розвитку	Знання методів економічного прогнозування. Система державних прогнозів економічного і соціального розвитку України та її регіонів	Вміти обирати оптимальний метод прогнозування економічного і соціального розвитку	Доводити до відома зацікавлених осіб результати прогнозів соціального та економічного розвитку	Відповідальність за точність і коректність отриманих прогнозних результатів
Тема 11. Державні цільові програми					
Розробляти Державні цільові програми.	Сутність програмно-цільового методу планування. Цільові комплексні програми	Знання принципів розробки та виконання державних цільових програм. Основні стадії розробки і виконання державних цільових програм. Контроль за виконанням державних цільових програм.	Вміти визначати органи контролю за дотриманням державних цільових програм	Ефективно формувати комунікаційну стратегію щодо контролю державних цільових програм	Приймати ефективні управлінські рішення щодо розробки та контролю державних цільових програм
Тема 12. Оперативне планування					
Здійснювати оперативне планування, коригувати плани з урахуванням поточних змін	Сутність оперативного планування. Оперативне планування як інструментарій реалізації стратегії.	Знання послідовності основних заходів з розробки оперативного плану. Визначення оперативних цілей. Відбір проектів для досягнення оперативних цілей. Створення програмних документів.	Здійснювати оцінку ресурсів для забезпечення плану реалізації стратегій регіонального розвитку.	Презентувати результати оцінки ресурсів для забезпечення плану реалізації стратегій регіонального розвитку.	Нести відповідальність за правильність розрахунків оцінки ресурсів для забезпечення плану реалізації стратегій регіонального розвитку.

Закінчення табл.2

1	2	3	4	5	6
Тема 13. Особливості планування міст					
Здійснювати моніторинг та оцінювати реалізацію стратегічного плану розвитку міста	Законодавство у сфері містобудівної діяльності.	Напрями, завдання, основні вимоги до містобудівної діяльності. Державне регулювання у сфері містобудування. Компетенція органів влади різного рівня у сфері містобудування Будівельні норми.	Визначати органи, що здійснюють управління у сфері містобудівної діяльності	Ефективно формувати комунікаційну стратегію щодо містобудівного моніторингу	Відповідальність за точність і коректність результатів проведеного містобудівного моніторингу
Тема 14. Правові основи управління земельними ресурсами, функціональне використання земель					
Здійснювати класифікацію типів землекористування, цільового призначення, функціонального і дозволеного використання земель	Земельний кодекс України. Земельні відношення, їх регулювання. Земельне законодавство та його завдання.	Знання основних принципів формування соціально та економічно ефективного і екологічно безпечного землекористування. Стале землекористування, його умови.	Вміння класифікувати типи землекористування, цільового призначення, функціонального і дозволеного використання земель.	Презентувати результати класифікації зацікавленим особам	Відповідальність за точність і коректність результатів класифікації
Тема 15. Структура управління земельними ресурсами. Особливості регулювання земельних відносин в населених пунктах. Шляхи підвищення ефективності використання земельних ресурсів					
Володіти методами бонитування ґрунтів	Земельні ресурси як об'єкт управління. Поняття та мета управління земельними ресурсами. Методи управління земельними ресурсами.	Знати принципи землеустрою. Повноваження органів державної влади і органів місцевого самоуправління у сфері землеустрою. Організація і регулювання землеустрою. Бонитівки ґрунтів при здійсненні землеустрою.	Вміння визначати шляхи підвищення ефективності використання земельних ресурсів	Презентувати результати пошуку шляхів підвищення ефективності використання земельних ресурсів	Відповідальність за точність і коректність результатів пошуку шляхів підвищення ефективності використання земельних ресурсів
Тема 16. Оцінка земельних ділянок					
Володіти методами економічної оцінки земель, грошової оцінки земельних ділянок	Закон України про оцінку земель. Правове регулювання оцінки земель. Об'єкти оцінки земель	Знання основ проведення оцінки земель. Нормативно-методичне регулювання оцінки земель. Порядок проведення бонитировки ґрунтів.	Визначати оцінку земельних ділянок	Презентувати результати оцінки зацікавленим особам	Відповідальність за точність і коректність результатів оцінки земельних ділянок

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 годин (5 кредитів ЄКТС). Форма підсумкового контролю – залік.

2. Програма навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1. Стратегічне планування

Тема 1. Система планування в Україні

Економічна сутність прогнозування та планування економіки. Методологія прогнозування та програмування (макроекономічного планування). Принципи державного прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України. Форми і методи планування. Форми організації планування. Система планування. Законодавство про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України. Прогнозні і програмні документи економічного і соціального розвитку. Розробка прогнозних та програмних документів економічного і соціального розвитку Автономної Республіки Крим, областей, районів та міст.

Тема 2. Переваги стратегічного планування. Визначення перешкод, які заважають запровадженню стратегічного планування на територіальному рівні та шляхи їх подолання

Соціальне ринкове господарство як об'єкт державного регулювання та стратегічного планування. Цілі, завдання і функції стратегічного планування територій. Переваги, особливості та характерні риси стратегічного планування. Об'єктивні обставини, що обумовлюють потребу стратегічного планування територій в умовах ринкової економіки. Перешкоди, які заважають запровадженню стратегічного планування на територіальному рівні, та шляхів їх подолання. Принципи стратегічного планування. Методи стратегічного планування. Діюче законодавство в галузі стратегічного розвитку України та її регіонів.

Тема 3. Процес стратегічного планування

Складові процесу стратегічного планування. Визначення та формулювання цілі або системи цілей. Вимоги до формулювання цілей

соціально-економічної системи. Оцінка та аналіз зовнішнього середовища. Аналіз рівня розвитку національної економіки. Оцінка та аналіз вихідного рівня об'єкта стратегічного планування, визначення сильних і слабких його сторін. Вивчення обсягу і структури потреб суспільства, його окремих підсистем у плановому періоді. Аналіз стратегічних альтернатив. Вибір, реалізація, оцінка стратегії. Система процесу стратегічного планування розвитку регіонів.

Тема 4. Організаційне забезпечення процесу стратегічного планування. Співробітництво з територіальними громадами та іншими суспільними групами

Основні види управлінської діяльності в рамках процесу стратегічного планування. Організація інформаційного забезпечення стратегічного планування. Завдання збору інформації. Вимоги до інформації. Участь місцевого населення у зборі інформації. Механізм реалізації Державної стратегії регіонального розвитку. Учасники реалізації державної стратегії регіонального розвитку. Запровадження координації діяльності центральних та місцевих органів влади. Інструменти реалізації стратегії. Інституційне та організаційне забезпечення стратегії. Фінансове забезпечення реалізації стратегії. Напрями удосконалення організаційного забезпечення процесу стратегічного планування. Показники економічного і соціального розвитку регіонів. Співробітництво з територіальними громадами та іншими суспільними групами.

Тема 5. Соціально-економічний аналіз у процесі стратегічного планування

Інформація й аналітичні дослідження, що необхідні для планування розвитку території. Мета та способи збору і аналізу інформації. Основні аспекти аналізу розвитку територій. Етапи та процедури економічного аналізу розвитку територій. Аналіз соціально-економічної бази регіону. Аналіз (оцінка) вихідного рівня розвитку об'єкта стратегічного планування. Методи кількісного аналізу стану економіки території. Аналіз відносної зміни. Коефіцієнт розвитку галузей економіки в окремій місцевості. Шкалограма визначення місця окремих районів міста та

малих міст в економічній ієрархії. Порівняльний аналіз. Рейтинг економічного розвитку регіонів України.

Тема 6. Ситуативне дослідження: проведення swot-аналізу та pest-аналізу на прикладі конкретної території. Case-study: формування «дерева цілей»

Конкурентний аналіз. Сутність swot-аналізу та pest-аналізу
Ситуативне дослідження: проведення swot-аналізу та pest-аналізу на прикладі конкретної території. Case-study: формування «дерева цілей».

Тема 7. Моніторинг та оцінювання реалізації стратегічного плану. Організація моніторингу та оцінки реалізації стратегічного плану

Управління реалізацією стратегічного плану та контроль за його виконанням. Тактика. Політика. Процедури. Правила. Формулювання цілей. Планування дій. Перевірка та оцінка виконання стратегічного плану. Корежуючі заходи. Стратегічні контрольні точки. Розробка програм и проектів. Методи відбору проектів. Механізм реалізації стратегії стійкого розвитку регіонів в Україні. Система моніторингу та оцінки реалізації державної стратегії регіонального розвитку. Індикатори процесу реалізації державної стратегії регіонального розвитку. Етапи реалізації стратегії. Очікувані результати реалізації стратегії. Розроблення програми нагляду за виконанням стратегічного плану та оцінки його результатів. Моніторинг виконання стратегічного плану розвитку території територіальною громадою.

Змістовний модуль 2. Планування на регіональному та місцевому рівні та землекористування

Тема 8. Нормативно-правові основи територіального планування

Основні принципи та засади територіального планування. Територія як складна динамічна система. Нормативно-правове забезпечення територіального планування в Україні. Закони України «Про Генеральну схему планування території України», «Про

благоустрій населених пунктів». Генеральний план.. Роль генерального плану у розвитку територій. Зміст та структура генерального плану. Порядок розроблення, коригування, погодження і затвердження містобудівної діяльності з планування територій.

Тема 9. Види документів, що регулюють розвиток територій

Нормативно-правове забезпечення розвитку територій в Україні. Концепція державної регіональної політики. Головна мета державної регіональної політики. Принципи Державної регіональної політики. Основні завдання державної регіональної політики. Вдосконалення державного регулювання розвитку регіонів. Підвищення ролі та відповідальності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в соціально-економічному розвитку регіонів. Етапи реалізації Концепції.

Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів». Мета і засади стимулювання розвитку регіонів. Державне стимулювання розвитку регіонів. Особливості державного стимулювання розвитку депресивних територій. Фінансування та звітність щодо стимулювання розвитку регіонів та подолання депресивності територій.

Тема 10. Прогнозування територіального розвитку

Сутність і зміст економічного прогнозування. Види і призначення прогнозів. Класифікація прогнозів: за масштабами прогнозування, за часом та характером проблем, що вирішуються, за функціональною ознакою. Функції економічного прогнозування. Класифікація методів прогнозування. Характеристика методів економічного прогнозування. Система державних прогнозів економічного і соціального розвитку України та її регіонів.

Тема 11. Державні цільові програми

Сутність та принципи програмно-цільового методу планування. Особливості розроблення цільових програм. Законодавчі акти, що регулюють застосування програмно-цільового підходу. Закон України «Про державні цільові програми». Визначення та види державних цільових програм. Мета та основні умови розробки державних цільових програм. Класифікація державних цільових програм. Державні цільові

програми в системі планування та прогнозування економічного і соціального розвитку України. Розробка та виконання державних цільових програм. Основні стадії розробки і виконання державних цільових програм. Контроль за виконанням державних цільових програм. Повноваження органів державної влади у сфері розробки і виконання державних цільових програм.

Тема 12. Оперативне планування

Сутність оперативного планування. Оперативне планування як інструментарій реалізації стратегії. Підходи до розробки оперативних планів місцевого розвитку. Принципи підготовки оперативного плану. Розроблення оперативного плану. Суб'єкти процесу розробки оперативного плану. Склад робочої групи з підготовки оперативного плану реалізації стратегії територіального розвитку. Етапи підготовки оперативних планів. Послідовність основних заходів з розробки оперативного плану. Визначення оперативних цілей. Відбір проектів для досягнення оперативних цілей. Створення програмних документів. Структура та зміст оперативного плану. Програма соціально-економічного розвитку як невід'ємна складова оперативного плану. Ресурси для забезпечення плану реалізації стратегій регіонального розвитку.

Тема 13. Особливості планування міст

Законодавство у сфері містобудівної діяльності. Закони України «Про основи містобудування», «Про регулювання містобудівної діяльності». Напрями, завдання, основні вимоги до містобудівної діяльності. Державне регулювання у сфері містобудування. Компетенція органів влади різного рівня у сфері містобудування. Будівельні норми, державні стандарти, норми і правила у сфері містобудування. Містобудівна документація. Земельні відносини у містобудуванні. Містобудівний кадастр населених пунктів. Державний контроль у сфері містобудування. Відповідальність за порушення містобудівного законодавства. Управління у сфері містобудівної діяльності. Органи, що здійснюють управління у сфері містобудівної діяльності. Планування

територій. Генеральний план населеного пункту. План зонування території. Містобудівний кадастр. Містобудівний моніторинг.

Тема 14. Правові основи управління земельними ресурсами, функціональне використання земель

Земельний кодекс України. Земельні відношення, їх регулювання. Земельне законодавство та його завдання. Принципи земельного законодавства. Повноваження Верховної Ради України, Верховної Ради автономної Республіки Крим і органів місцевого самоуправління в області земельних відношень. Повноваження органів виконавчої влади в області земельних відношень. Склад і цільове призначення земель України. Категорії земель. Права на землю. Одержання та реалізація права на землю. Гарантії прав на землю. Охорона земель. Управління в області використання і охорони земель. Відповідальність за порушення земельного законодавства. Основні принципи формування соціально та економічно ефективного і екологічно безпечного землекористування. Стале землекористування, його умови. Концептуальні основи класифікації земель. Класифікатор типів землекористування, цільового призначення, функціонального і дозволеного використання земель.

Тема 15. Структура управління земельними ресурсами. Особливості регулювання земельних відносин в населених пунктах. Шляхи підвищення ефективності використання земельних ресурсів

Земельні ресурси як об'єкт управління. Поняття та мета управління земельними ресурсами. Методи управління земельними ресурсами. Закон України «Про землеустрій». Призначення і система землеустрою. Суб'єкти та об'єкти землеустрою. Принципи землеустрою. Повноваження органів державної влади і органів місцевого самоуправління у сфері землеустрою. Організація і регулювання землеустрою. Бонітівки ґрунтів при здійсненні землеустрою. Проведення землеустрою на загальнодержавному і регіональному рівнях. Організація діяльності спеціально уповноважених органів у сфері державного управління земельними ресурсами. Міністерство охорони навколишнього природного середовища. Державний реєстр прав на нерухоме майно. Бюро технічної

інвентаризації. Структура та організація діяльності органів земельних ресурсів. Державний комітет України із земельних ресурсів. Державна служба з геодезії картографії та кадастру. Особливості регулювання земельних відносин в населених пунктах. Шляхи підвищення ефективності використання земельних ресурсів.

Тема 16. Оцінка земельних ділянок

Закон України про оцінку земель. Правове регулювання оцінки земель. Об'єкти оцінки земель. Принципи проведення оцінки земель. Види оцінки земель. Основи проведення оцінки земель. Нормативно-методичне регулювання оцінки земель. Порядок проведення бонитировки ґрунтів. Порядок проведення економічної оцінки земель. Порядок проведення нормативної та експертної грошової оцінки земельних ділянок. Документація з оцінки земель та її затвердження. Відповідальність та вирішення суперечок за порушення законодавства в сфері оцінки земель.

Закон України «Про плату за землю». Об'єкти та суб'єкти плати за землю. Плата за землі сільськогосподарського призначення, населених пунктів, за землі промисловості, транспорту, зв'язку, оборони і іншого призначення. Пільги по платі за землю. Розрахунок та строки уплати земельного податку. Використання грошових коштів від плати за землю. Грошова оцінка землі. Відповідальність платників і контроль за дотриманням Закону України про плату за землю. Порядок розв'язання суперечок.

3. Теми та плани семінарських занять

Семінарське заняття – форма навчального заняття, за якої викладач організовує дискусію навколо попередньо визначених тем, до яких студенти готують тези виступів. На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені студентами доповіді та презентації з окреслених питань (табл. 3.1), їх виступи, активність у дискусії, вміння формулювати і відстоювати свою позицію тощо. Підсумкові бали за кожне семінарське заняття виставляються у відповідний журнал. Отримані студентом бали за окремі семінарські заняття враховуються в процесі накопичення підсумкових балів з даної навчальної дисципліни.

Таблиця 3.1

Плани семінарських занять

Назва теми	Програмні питання
1	2
Змістовий модуль 1. Стратегічне планування	
<i>Тема 1. Система планування в Україні</i>	<i>Тема семінарського заняття "Обґрунтування доцільності планування на рівні народного господарства, регіону, підприємства":</i> 1. Законодавство про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України. 2. Принципи державного прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України. 3. Прогнозні і програмні документи економічного і соціального розвитку.
<i>Тема 2. Переваги стратегічного планування. Визначення перешкод, які заважають запровадженню стратегічного планування на територіальному рівні та шляхи їх подолання</i>	<i>Тема семінарського заняття "Переваги стратегічного планування":</i> 1. Цілі і функції стратегічного планування територій. 2. Принципи методології стратегічного планування. 3. Переваги, особливості та характерні риси стратегічного планування. 4. Перешкоди, які заважають запровадженню стратегічного планування на територіальному рівні, та шляхів їх подолання. 5. Система показників і методи стратегічного планування.
<i>Тема 3. Процес стратегічного планування</i>	<i>Тема семінарського заняття "Визначення пріоритетності вирішення проблем за компонентами стійкого розвитку регіону з метою обґрунтування черговості їх фінансування":</i> 1. Складові процесу стратегічного планування. 2. Визначення та формулювання цілі або системи цілей. 3. Оцінка та аналіз зовнішнього середовища. 4. Оцінка та аналіз вихідного рівня об'єкта стратегічного планування, визначення сильних і слабких його сторін.
<i>Тема 4. Організаційне забезпечення процесу стратегічного планування.</i>	<i>Тема семінарського заняття "Організаційне забезпечення процесу стратегічного планування":</i> 1. Основні види управлінської діяльності в рамках процесу стратегічного планування. 2. Інформаційне забезпечення стратегічного планування. 3. Методи одержання первинної і вторинної інформації.

1	2
Співробітництво з територіальними громадами та іншими суспільними групами	Планування вибіркового досліджень. 4. Функції, повноваження та взаємодія державних органів при розробці планів, прогнозів та державних програм. 5. Співробітництво з територіальними громадами та іншими суспільними групами.
Тема 5. Соціально-економічний аналіз у процесі стратегічного планування	Тема семінарського заняття «Соціально-економічний аналіз у процесі стратегічного планування»: 1. Інформація й аналітичні дослідження, що необхідні для планування розвитку території. 2. Мета та способи збору і аналізу інформації. 3. Методи кількісного аналізу стану економіки території. 4. Оцінка стану окремої території. 5. Інструменти стратегічного аналізу.
Тема 6. Ситуативне дослідження: проведення swot-аналізу та pest-аналізу на прикладі конкретної території. Case-study: формування «дерева цілей»	Тема семінарського заняття «Ситуативне дослідження: проведення swot-аналізу та pest-аналізу на прикладі конкретної території»: 1. Конкурентний аналіз. 2. Сутність swot-аналізу та pest-аналізу 3. Ситуативне дослідження: проведення swot-аналізу та pest-аналізу на прикладі конкретної території. 4. Case-study: формування «дерева цілей».
Тема 7. Моніторинг та оцінювання реалізації стратегічного плану. Організація моніторингу та оцінки реалізації стратегічного плану	Тема семінарського заняття «Оцінка та вибір програм та проектів»: 1. Оцінка реалізації стратегії. 2. Моніторинг виконання стратегічного плану. 3. Розроблення програм нагляду за виконанням проектів та оцінки його результатів. 4. Критерії для оцінки результатів проектів.

1	2
Змістовний модуль 2. Планування на регіональному та місцевому рівні та землекористування	
Тема 8. Нормативно-правові основи територіального планування	<i>Тема семінарського заняття "Нормативно-правові основи територіального планування":</i> 1. Основні принципи та засади територіального планування. 2. Територія як складна динамічна система. Нормативно-правове забезпечення територіального планування в Україні. 3. Закон України «Про Генеральну схему планування території України». 4. Закон України «Про благоустрій населених пунктів». 5. Генеральний план. Зміст та структура генерального плану.
Тема 9. Види документів, що регулюють розвиток територій	<i>Тема семінарського заняття "Види документів, що регулюють розвиток територій":</i> 1. Нормативно-правове забезпечення розвитку територій в Україні. Концепція державної регіональної політики. 2. Головна мета та принципи Державної регіональної політики. Основні завдання державної регіональної політики. 3. Вдосконалення державного регулювання розвитку регіонів. 4. Етапи реалізації Концепції. 5. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів». 6. Державне стимулювання розвитку регіонів. 7. Особливості державного стимулювання розвитку депресивних територій.
Тема 10. Прогнозування територіального розвитку	<i>Тема семінарського заняття "Прогнозування територіального розвитку":</i> 1. Сутність і зміст економічного прогнозування. 2. Види і призначення прогнозів. 3. Функції економічного прогнозування. 4. Характеристика методів економічного прогнозування. 5. Система державних прогнозів економічного і соціального розвитку України та її регіонів.
Тема 11. Державні цільові програми	<i>Тема семінарського заняття "Державні цільові програми":</i> 1. Сутність та принципи програмно-цільового методу планування. 2. Особливості розроблення цільових програм. 3. Закон України «Про державні цільові програми». 4. Визначення та види державних цільових програм. 5. Мета та основні умови розробки державних цільових програм. Класифікація державних цільових програм.

1	2
	6. Основні стадії розробки і виконання державних цільових програм. 7. Контроль за виконанням державних цільових програм.
Тема 12. Оперативне планування	<i>Тема семінарського заняття "Оперативне планування":</i> 1. Оперативне планування як інструментарій реалізації стратегії. 2. Принципи підготовки оперативного плану. 3. Склад робочої групи з підготовки оперативного плану реалізації стратегії територіального розвитку. 4. Етапи підготовки оперативних планів. 5. Визначення оперативних цілей. 6. Відбір проектів для досягнення оперативних цілей. 7. Структура та зміст оперативного плану.
Тема 13. Особливості планування міст	<i>Тема семінарського заняття "Особливості планування міст":</i> 1. Закон України «Про основи містобудування». 2. Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності». 3. Будівельні норми, державні стандарти, норми і правила у сфері містобудування. 4. Містобудівний кадастр населених пунктів. 5. Державний контроль у сфері містобудування. 6. Генеральний план населеного пункту. Містобудівний моніторинг.
Тема 14. Правові основи управління земельними ресурсами, функціональне використання земель	<i>Тема семінарського заняття "Правові основи управління земельними ресурсами, функціональне використання земель":</i> 1. Земельний кодекс України. Земельні відношення, їх регулювання. Земельне законодавство та його завдання. 2. Принципи земельного законодавства. 3. Повноваження Верховної Ради України, Верховної Ради автономної Республіки Крим і органів місцевого самоуправління в області земельних відношень. 4. Склад і цільове призначення земель України. Категорії земель. 5. Основні принципи формування соціально та економічно ефективного і екологічно безпечного землекористування. 6. Класифікатор типів землекористування, цільового призначення, функціонального і дозволеного використання земель.
Тема 15. Шляхи підвищення ефективності використання	<i>Тема семінарського заняття "Шляхи підвищення ефективності використання земельних ресурсів":</i> 1. Поняття та мета управління земельними ресурсами. Методи

1	2
земельних ресурсів	управління земельними ресурсами. 2. Закон України «Про землеустрій». 3. Принципи землеустрою. 4. Повноваження органів державної влади і органів місцевого самоуправління у сфері землеустрою. 5. Організація діяльності спеціально уповноважених органів у сфері державного управління земельними ресурсами.
Тема 16. Оцінка земельних ділянок	Тема семінарського заняття "Оцінка земельних ділянок": 1. Структура та організація діяльності органів земельних ресурсів. 2. Особливості регулювання земельних відносин в населених пунктах. 3. Шляхи підвищення ефективності використання земельних ресурсів.

4. Самостійна робота

Самостійна робота студента (СРС) – це форма організації навчального процесу, за якої заплановані завдання виконуються студентом самостійно під методичним керівництвом викладача.

Основні види самостійної роботи, які запропоновані студентам для засвоєння теоретичних знань та формування практичних навичок з навчальної дисципліни, наведені в табл. 4.1.

Таблиця 4.1

Завдання для самостійної роботи студентів та форми її контролю

Назва теми	Зміст самостійної роботи студентів	Форми контролю СРС
1	2	3
Змістовий модуль 1. Стратегічне планування		
Тема 1. Система планування в Україні	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, огляд теоретичного матеріалу з теми "Обґрунтування доцільності планування на рівні народного господарства, регіону, підприємства"	Презентація результатів

Продовження табл. 4.1

1	2	3
Тема 2. Переваги стратегічного планування. Визначення перешкод, які заважають запровадженню стратегічного планування на територіальному рівні та шляхи їх подолання	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття за темою "Переваги стратегічного планування":	Експрес-опитування
Тема 3. Процес стратегічного планування	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття за темою "Визначення пріоритетності вирішення проблем за компонентами стійкого розвитку регіону з метою обґрунтування черговості їх фінансування". Виконання есе за темою "Процес стратегічного планування територій"	Презентація результатів
Тема 4. Організаційне забезпечення процесу стратегічного планування. Співробітництво з територіальними громадами та іншими суспільними групами	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою; підготовка до семінарського завдання за темою "Організаційне забезпечення процесу стратегічного планування":	Експрес-опитування, Перевірка есе
Тема 5. Соціально-економічний аналіз у процесі стратегічного планування	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття за темою «Соціально-економічний аналіз у процесі стратегічного планування»	Презентація результатів

1	2	3
Тема 6. Ситуативне дослідження: проведення swot-аналізу та pest-аналізу на прикладі конкретної території. Case-study: формування «дерева цілей»	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою; підготовка до семінарського заняття за темою «Ситуативне дослідження: проведення swot-аналізу та pest-аналізу на прикладі конкретної території», підготовка до колоквіуму.	Перевірка роботи в малих групах
Тема 7. Моніторинг та оцінювання реалізації стратегічного плану. Організація моніторингу та оцінки реалізації стратегічного плану	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття за темою «Оцінка та вибір програм та проектів».	Презентація результатів. Написання колоквіуму
Змістовий модуль 2. Планування на регіональному та місцевому рівні та землекористування		
Тема 8. Нормативно-правові основи територіального планування	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до семінарського заняття за темою "Нормативно-правові основи територіального планування"	Презентація результатів
Тема 9. Види документів, що регулюють розвиток територій	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття за темою "Види документів, що регулюють розвиток територій"	Експрес-опитування
Тема 10. Прогнозування територіального розвитку	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою; підготовка до семінарського заняття за темою "Прогнозування територіального розвитку":	Перевірка роботи в малих групах
Тема 11.	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за	Експрес-

1	2	3
Державні цільові програми	заданою тематикою. <i>Самостійне опрацювання лекційного матеріалу:</i> 1. Особливості розроблення цільових програм. 2. Розроблення та виконання державних цільових програм. 3. Закон України «Про державні цільові програми». 4. Розроблення галузевих, регіональних та цільових комплексних програм.	опитування
Тема 12. Оперативне планування	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Підготовка до семінарського заняття за темою "Оперативне планування":	Презентація результатів
Тема 13. Особливості планування міст	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття за темою "Особливості планування міст".	Перевірка роботи в малих групах
Тема 14. Правові основи управління земельними ресурсами, функціональне використання земель	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття за темою "Правові основи управління земельними ресурсами, функціональне використання земель".	Експрес-опитування
Тема 15. Шляхи підвищення ефективності використання земельних ресурсів	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. <i>Самостійне опрацювання лекційного матеріалу:</i> 1. Земельні ресурси як об'єкт управління 2. Закон України «Про землеустрій». Підготовка до колоквиуму.	Презентація результатів
Тема 16. Оцінка земельних ділянок	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття за темою "Оцінка земельних ділянок".	Написання колоквиуму

5. Методи навчання

У процесі викладання навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачене застосування як активних, так і інтерактивних навчальних технологій, серед яких: лекції

проблемного характеру, міні-лекції, робота в малих групах, семінари-дискусії, мозкові атаки, кейс-метод, презентації, ознайомлювальні (початкові) ігри, метод проектної роботи у (табл. 5.1 і 5.2).

Таблиця 5.1

**Розподіл форм та методів активізації процесу навчання
за темами навчальної дисципліни (лекційні заняття)**

Тема	Практичне застосування навчальних технологій
1	2
Змістовий модуль 1. Стратегічне планування	
<i>Тема 1.</i> Система планування в Україні	Лекція проблемного характеру з питання "Основні напрями та пріоритети економічного розвитку Харківської області", робота в малих групах, презентація результатів
<i>Тема 2.</i> Переваги стратегічного планування. Визначення перешкод, які заважають запровадженню стратегічного планування на територіальному рівні та шляхи їх подолання	Міні-лекція з питання "Перешкоди, які заважають запровадженню стратегічного планування на територіальному рівні, та шляхів їх подолання"
<i>Тема 3.</i> Процес стратегічного планування	Лекція проблемного характеру з питання "Аналіз внутрішнього середовища суб'єктів господарювання, обстеження сильних і слабких сторін його діяльності", робота в малих групах, презентація результатів
<i>Тема 4.</i> Організаційне забезпечення процесу стратегічного планування. Співробітництво з територіальними громадами та іншими суспільними групами	Міні-лекція з питання "Участь місцевого населення у зборі інформації", робота в малих групах, презентація результатів
<i>Тема 5.</i> Соціально-економічний аналіз у процесі стратегічного планування	Міні-лекція з питання «Соціально-економічний аналіз та його роль у виявленні резервів розвитку територій», презентація результатів роботи в малих групах.
<i>Тема 6.</i> Ситуативне дослідження: проведення swot-аналізу та pest-аналізу на прикладі конкретної території. Case-study: формування «дерева цілей»	Міні-лекція з питання «Інформаційне забезпечення проведення swot-аналізу та pest-аналізу конкретної території».
<i>Тема 7.</i> Моніторинг та оцінювання реалізації стратегічного плану. Організація моніторингу та оцінки реалізації стратегічного плану	Міні-лекція з питання "Індикатори процесу реалізації державної стратегії регіонального розвитку"

1	2
Змістовий модуль 2.	
Планування на регіональному та місцевому рівні та землекористування	
<i>Тема 8.</i> Нормативно-правові основи територіального планування	Міні-лекція з питання «Напрямки удосконалення нормативно-правової бази територіального планування».
<i>Тема 9.</i> Види документів, що регулюють розвиток територій	Міні-лекція, семінар-дискусія з питання «Проблеми розвитку територій в Україні»
<i>Тема 10.</i> Прогнозування територіального розвитку	Міні-лекція, семінар-дискусія з питання «Основні напрями та пріоритети розвитку економіки Харківської області», презентація результатів роботи в малих групах
<i>Тема 11.</i> Державні цільові програми	Проблемна лекція з питання «Вибір методів відбору програм і проектів»
<i>Тема 12.</i> Оперативне планування	Міні-лекція, семінар-дискусія «Оперативне планування та його взаємозв'язок із стратегічним плануванням»
<i>Тема 13.</i> Особливості планування міст	Міні-лекція, семінар-дискусія з питання «Особливості планування міських та сільських територій»
<i>Тема 14.</i> Правові основи управління земельними ресурсами, функціональне використання земель	Міні-лекція з питання "Відповідальність за порушення земельного законодавства", банки візуального супроводу
<i>Тема 15.</i> Шляхи підвищення ефективності використання земельних ресурсів	Проблемна лекція «Стан використання земельних ресурсів в Україні».
<i>Тема 16.</i> Оцінка земельних ділянок	Міні-лекція, семінар-дискусія з питання «Напрями раціонального використання земель та їх охорони від можливого погіршення».

Таблиця 5.2

**Використання методик активізації процесу навчання
(семінарські та практичні заняття)**

Тема навчальної дисципліни	Практичне застосування методик	Методики активізації процесу навчання
1	2	3
<i>Тема 2.</i> Переваги стратегічного планування. Визначення перешкод, які заважають запровадженню стратегічного планування на	<i>Семінарське заняття.</i> Тема: «Об'єктивні обставини, що обумовлюють потребу стратегічного планування територій в умовах ринкової економіки», презентація результатів роботи в малих групах.	Семінари-дискусії, презентації

1	2	3
територіальному рівні та шляхи їх подолання		
<i>Тема 3. Процес стратегічного планування</i>	<i>Семінарське заняття. «Вимоги до формулювання місії і цілей розвитку території»</i>	Семінари-дискусії, презентації
<i>Тема 4 Організаційне забезпечення процесу стратегічного планування. Співробітництво з територіальними громадами та іншими суспільними групами</i>	<i>Семінарське заняття. Тема: "Методи активізації співробітництва з територіальними громадами та іншими суспільними групами"</i>	Семінари-дискусії, презентації
<i>Тема 7. Моніторинг та оцінювання реалізації стратегічного плану. Організація моніторингу та оцінки реалізації стратегічного плану</i>	<i>Семінарське заняття. Тема: «Визначення стратегічних контрольних орієнтирів та стратегічних контрольних точок. Корегування стратегії розвитку території».</i>	Семінари-дискусії, Робота в малих групах
<i>Тема 14. Правові основи управління земельними ресурсами, функціональне використання земель</i>	<i>Семінарське заняття. Тема: «Доцільність проведення приватизації землі»</i>	Семінари-дискусії, Робота в малих групах

6. Рекомендована література

6.1. Основна

1. Берданова О., Фишко Є. Оперативне планування реалізації стратегії територіального розвитку: Практичний посібник / [Берданова О., Фишко Є.]; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO» – К. : ТОВ «Софія-А», 2012. – 48 с.

2. Основы устойчивого развития Харьковской области до 2020 года: Монография. – Х.: Издательский Дом «ИНЖЕК», 2010. – 528 с.

3. Балдич Н.І. Прогнозування розвитку територій. Економічне прогнозування [Текст] : навч. посіб.; рекомендовано МОН / Нац. акад. держ. упр. при Президенті Укр., Розбудова спроможності до екон. обґрунтов. планування розв. обл. і міст Укр. Проект міжнар. техн. допомоги. / О.В.Берданова К.М. Бліщук. та ін. – К. : [К.І.С.], 2014. – 127 с.